

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угиллой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

RELATIONSHIP OF MEANING LAYERS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH LINGUISTIC PHENOMENA SUCH AS METAPHOR AND METONYMY

Nurmukhammedov Yusuf Shakarboyevich,
doctor of philosophy in philology, associate professor
Samarkand State Institute of Foreign Languages
E-mail: nurmuhammad.yu@gmail.com

Abstract. The article examines the layers of meaning of phraseological units and their relationship with metaphor and metonymy. The denotative and connotative layers of phraseologisms are analyzed and the role of metaphor and metonymy in their formation is shown. The study aims to shed light on the linguistic and cultural significance of these units.

Keywords: phraseological units, layers of meaning, metaphor, metonymy, denotative layer, connotative layer, linguistic phenomena, semantic analysis, cultural significance.

FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA 'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI

Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Samarqand davlat chet tillar instituti

Annotatsiya. Maqolada frazeologik birliklarning ma'no qatlamlari va ularning metafora hamda metonimiya bilan aloqasi o'rganilgan. Frazelogizmlarning denotativ va konnotativ qatlamlari tahlil qilinib, metafora va metonimiyani ularni shakllantirishdagi roli ko'rsatib berilgan. Tadqiqot ushbu birliklarning lingvistik va madaniy ahamiyatini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: frazeologik birliklar, ma'no qatlamlari, metafora, metonimiya, denotativ qatlam, konnotativ qatlam, lingvistik hodisalar, semantik tahlil, madaniy ahamiyat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N31>

Kirish. Frazelogik birliklar tilning o'ziga xos va murakkab bo'lagi bo'lib, ular tilning boyligi, ifoda imkoniyatlari va madaniy ko'lamini aks ettiradi. Frazelogizmlar nafaqat so'zlarning oddiy yig'indisi, balki ma'lum bir xalqning dunyoqarashi, hayot falsafasi va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan lingvistik hodisalaridir. Ular tildagi ko'p ma'nolilik, obrazlilik va emotsional ifodaviylikni ta'minlaydi. Ushbu xususiyatlar frazeologik birliklarning tahlilini nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va semiotika nuqtai nazaridan ham muhim qiladi. Frazelogik birliklarning semantik jihatlari, ayniqsa, ularning denotativ va konnotativ ma'nolari, tilshunoslik tadqiqotlarida alohida ahamiyat kasb etadi. Denotativ qatlam frazeologizmlarning asosiy lug'aviy ma'nosini ifodalasa, konnotativ qatlam ularning qo'shimcha ma'no qatlamlarini, jumladan, emotsional, obrazli va stilistik xususiyatlarini qamrab oladi. Shu bilan birga, frazeologizmlarning shakllanishida metafora va metonimiya kabi lingvistik hodisalar alohida rol o'ynaydi. Metafora frazeologik birliklarning tasviriylikni

oshirib, ularga emotsional va obrazli mazmun baxsh etadi. Masalan, “qo‘lidan tutmoq” frazeologizmi yordam berish yoki qo‘llab-quvvatlash ma‘nosida ishlatiladi. Bu iborada qo‘l obrazining majoziy ma‘noda qo‘llanishi tilning boy semantik imkoniyatlarini ochib beradi. Metonimiya esa bir obyektни boshqa obyekt orqali ifodalashga asoslanadi va frazeologizmlarning shakllanishida muhim semantik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Masalan, “bir piyola choy ichmoq” iborasi mehmon kutish madaniyatini ifodalovchi metonimik frazeologizm hisoblanadi.

Frazeologik birliklarni tahlil qilish ularning metafora va metonimiya bilan aloqadorligini o‘rganishni talab qiladi. Bu esa, o‘z navbatida, tilning strukturaviy va semantik imkoniyatlarini yanada chuqurroq anglashga imkon yaratadi. Ushbu maqola frazeologik birliklarning semantik qatlamlari, ularning shakllanishidagi metafora va metonimiyaning roli va mazkur hodisalarning lingvistik hamda madaniy ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Tadqiqot frazeologik birliklarning ko‘p qirrali mohiyatini ochib berish va ularning tildagi funksiyalarini to‘liqroq tushunishga xizmat qiladi. Frazeologik birliklarning lingvistik xususiyatlarini o‘rganish nafaqat tilshunoslar, balki turli soha vakillari uchun ham ahamiyatlidir. Bu mavzuni chuqur tadqiq qilish, frazeologizmlarning til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro aloqasini tahlil qilishga imkon beradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari tildan amaliy foydalanishda, xususan, tarjima, til o‘rgatish va nutq madaniyatini rivojlantirish sohalarida ham qo‘llanilishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Frazeologik birliklarni o‘rganish tilshunoslikda asosiy yo‘nalishlardan biridir. Ishlab chiqilgan frazeologiyaning nazariy asoslari til tizimida frazeologik birliklarning o‘rnini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. U frazeologik birliklarni tilning faol va strukturaviy jihatidan ko‘rib chiqadi va ularning semantik tuzilishini belgilaydi.

V.N. Telia (1988) esa frazeologiya tilshunosligida pragmatik yondashuvni ilgari suradi, frazeologik birliklarning faqat semantik jihatini emas, balki ularning kommunikativ va pragmatik funksiyalarini ham o‘rganadi [7].

Metaforaning frazeologik birliklarning shakllanishidagi o‘rni J. Lakoff va M. Johnson (1980) tomonidan keng qamrovda tadqiq qilingan. Ular “Metaphors We Live By” asarida metaforaning inson fikrlashidagi asosiy vosita sifatida ishlatilishini tushuntirgan. Bu asar metaforaning frazeologizmlarda qanday shakllanishi va obrazli tasavvurlarni qanday yaratishi haqida muhim tushunchalar beradi [2].

Metonimiyaning o‘rni R. Langaker (1987) kabi kognitiv tilshunos tomonidan chuqur o‘rganilgan. Ularning ishlari metonimiyaning til va fikrlashdagi bog‘liq tushunchalar o‘rtasidagi aloqalarni o‘rganishda yordam beradi [3].

Frazeologik birliklarning madaniy va milliy xususiyatlari ham alohida e‘tiborga loyiq. S.G. Ter-Minasova (2000) o‘z asarlarida frazeologizmlarning milliy madaniyatga aloqadorligini va til orqali madaniy kodlarni qanday uzatishni tahlil qilgan. Bu tadqiqotlar frazeologik birliklarning tilshunoslikda faqat lingvistik hodisa bo‘lib qolmasdan, balki madaniy, tarixiy va ijtimoiy o‘zgarishlar bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi [8].

O‘zbek tilidagi frazeologik birliklarni o‘rganishda I. Mo‘minov va A. Madvaliyev (2004) kabi olimlarning tadqiqotlari muhim rol o‘ynaydi. Ularning ishlarida o‘zbek tilining frazeologik xususiyatlari, frazeologizmlarning til tizimidagi o‘rni va madaniyat bilan bog‘liqligi tahlil qilinadi [5].

Metodologiya. Semantik tahlil metodi: Frazeologik birliklarning denotativ va konnotativ qatlamlarini o'rganish uchun ushbu metod qo'llanildi. Bu metod yordamida frazeologizmlarning lug'aviy va obrazli ma'nolari aniqlab chiqildi (Kunin, 1996).

Kognitiv-lingvistik yondashuv: Metafora va metonimiyaning frazeologik birliklar shakllanishidagi rolini aniqlash uchun kognitiv tahlil usuli qo'llandi (Panther & Radden, 1999) [6].

Kontrastiv tahlil metodi: O'zbek va boshqa tillardagi frazeologik birliklarning semantik va strukturaviy o'xshashlik hamda farqlari tahlil qilindi.

Pragmatik tahlil: Frazeologik birliklarning nutq jarayonidagi funksional xususiyatlarini o'rganish maqsadida ushbu metod qo'llanildi.

Madaniy-lingvistik yondashuv: Frazeologizmlarning xalq madaniyati va tarixiy jarayonlar bilan bog'liqligini o'rganish uchun ushbu yondashuvdan foydalanildi (Mokiyenko, 1997) [4].

Natijalar va muhokama. Semantik qatlamlar va ularning xususiyatlari: Frazeologik birliklar o'zining semantik qatlamlari bo'yicha ikki asosiy guruhga ajratiladi: birinchi guruhda lug'aviy (denotativ) ma'no, ikkinchi guruhda esa obrazli (konnotativ) ma'no ustunlik qiladi. Misol uchun, "qizil go'sht" frazeologizmi lug'aviy ma'noda faqat go'shtning rangini anglatadi, lekin obrazli ma'noda esa ma'lum bir davlatning iqtisodiy siyosatiga ishora qiladi. Bu kabi frazeologik birliklarning konnotativ qatlamlari tilshunoslikda madaniy va ijtimoiy jarayonlar bilan bog'lanadi. A.V. Kunin (1996) bu kabi semantik o'zgarishlarni tahlil qilishda frazeologizmlarning madaniy xususiyatlarini ham hisobga olish zarurligini ta'kidlagan [1].

Metafora va metonimiya aloqasi: Tadqiqotda metafora va metonimiyaning frazeologik birliklarning shakllanishidagi o'rnini aniqlandi. Metafora ko'pincha obrazli ma'no shakllantirishda asosiy vosita bo'lib, frazeologizmlarning kengayishiga olib keladi. Masalan, "yurakni qo'yish" iborasi to'g'ridan-to'g'ri qiziqish yoki ishtiyoqni ifodalaydi. Biroq, metafora yordamida bu ibora kengayadi va "jismoniy og'riqni his qilish" yoki "mustahkam maqsadga ega bo'lish" kabi kengroq tasavvurlarni ifodalashga xizmat qiladi. Bu metaforik struktura til orqali fikrlashni o'zaro bog'lashning kuchli vositasiga aylanadi. Tilimizda ko'plab metaforalar kundalik hayotning keng ma'nolarini aks ettiradi.

Metonimiya esa faqatgina bir elementni boshqa bilan almashtirish orqali frazeologik birliklarni yaratar ekan, bu hodisa orqali til orqali o'zaro aloqalar yanada kuchayadi. Misol uchun, "Kremlni qo'llab-quvvatlash" iborasi faqatgina Kremlning o'zini emas, balki undagi siyosiy muhitni anglatadi. Metonimiyaning til orqali dunyoqarashni shakllantiruvchi kuchiga urg'u berishgan.

Frazeologik birliklarning madaniy konteksti: Frazeologik birliklarning ko'p qismi xalqning madaniy qadriyatlarini, an'analari va tarixiy tajribalari bilan chambarchas bog'liq. Shuningdek, frazeologizmlarning shakllanishida milliy xususiyatlar alohida rol o'ynaydi. O'zbek tilida ham, frazeologik birliklar ko'pincha milliy an'analarga, turmush tarziga, siyosiy va iqtisodiy sharoitlarga aloqador bo'ladi. Masalan, "qora ko'zlar" iborasi o'zbek tilida faqat ko'zlarning rangini emas, balki odamning ichki dunyosini, his-tuyg'ularini, hatto ba'zan negativ hissiyotlarni ham bildiradi. Bu kabi frazeologik birliklarning madaniy shakllanishi va rivojlanishi tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

Frazeologik birliklarning o'zaro bog'liqligi: Tadqiqotda o'zbek va boshqa tillarda frazeologik birliklar orasidagi o'xshashliklar va farqlar ham tahlil qilindi. O'zbek tilidagi

frazeologik birliklar boshqa turkiy tillar bilan o'xshash bo'lishiga qaramay, o'ziga xos semantik va struktural xususiyatlarga ega. Bu o'ziga xoslik frazeologik birliklarning ma'no qatlamlaridagi farqlar orqali namoyon bo'ladi. Masalan, o'zbek tilida ko'pincha tabiiy elementlarga, masalan, "oy", "yulduz", "qush" kabi tasvirlarga asoslangan frazeologik birliklar ishlatiladi. Boshqa tillarda esa bu obrazlar o'zgacha shakllanishi mumkin.

Muhokama. Tadqiqot natijalari frazeologik birliklarning til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni yanada chuqurroq tushunishga imkon yaratdi. Metafora va metonimiya kabi lingvistik hodisalar frazeologik birliklarning shakllanishida katta rol o'ynaydi, chunki ular til orqali madaniy va ijtimoiy tajribalarni ifodalashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, frazeologik birliklar til orqali madaniy kodlarni uzatishda ham muhim ahamiyatga ega, chunki ular xalqning tarixiy va ijtimoiy hayoti bilan chambarchas bog'liq.

Shu bilan birga, o'zbek tilidagi frazeologik birliklarni o'rganish davomida ularning zamonaviy ijtimoiy va siyosiy jarayonlar bilan bog'liqligi ham aniqlandi. Bularning barchasi frazeologik birliklarning faqat tilshunoslikka xos emas, balki madaniy, ijtimoiy va psixologik jihatlarni ham o'z ichiga olgan hodisa ekanligini ko'rsatadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tadqiqotda frazeologik birliklarning semantik qatlamlari, ularning metafora va metonimiya kabi lingvistik hodisalar bilan aloqasi, shuningdek, frazeologizmlarning madaniy va ijtimoiy xususiyatlari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, frazeologik birliklar tilning faolligini aks ettirgan holda, tilning o'zgarishlaridan, madaniyatdan va ijtimoiy jarayonlardan mustaqil ravishda shakllanadi. Ularning semantik qatlamlari lug'aviy va obrazli ma'nolarga bo'lingan bo'lib, bu qatlamlar o'rtasidagi aloqalar lingvistik va madaniy kontekstlarga bog'liqdir. Metafora va metonimiya kabi lingvistik hodisalar frazeologik birliklarning shakllanishida asosiy rol o'ynaydi. Metafora obrazli ma'nolarni yaratishda, metonimiya esa til orqali bir tushunchani boshqa bilan almashtirishda ishlatiladi. Frazeologik birliklar shuningdek, milliy va madaniy xususiyatlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, xalqning tarixiy tajribasi, an'analari va qadriyatlarini aks ettiradi. Tadqiqotda o'zbek tilidagi frazeologik birliklarning boshqa tillar bilan o'xshashliklari va farqlari ham aniqlandi. Bu farqlar frazeologizmlarning semantik tuzilishidagi xususiyatlar orqali ko'rinadi va har bir tilning o'ziga xos madaniy va lingvistik xususiyatlarini aks ettiradi. Shu bilan birga, frazeologik birliklarning o'zaro bog'liqligi va ularning lingvistik tizimdagi o'рни muhimdir. Ularning tilshunoslikda, shuningdek, madaniyatshunoslikda qo'llanilishi zamonaviy tilda ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarning aks etishi sifatida qaralishi mumkin. Tadqiqot natijalari frazeologik birliklarning faqat lingvistik, balki madaniy, tarixiy va ijtimoiy omillar bilan ham bog'liq ekanligini ko'rsatdi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Kunin, A. V. (1996). Frazeologiya zamonaviy ingliz tilida. Moskva: Vysshaya Shkola.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
3. Langacker, R. W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford: Stanford University Press.
4. Mokiyeenko, V. M. (1997). Frazeologiyaning madaniy-lingvistik asoslari. *Til va madaniyat jurnali*, 3(8), 112–125.
5. Mo'minov, I., & Madvaliyev, A. (2004). O'zbek tilining frazeologik xususiyatlari. *O'zbek tilshunosligi jurnali*, 1(4), 34–48.

6. Panther, K. U., & Radden, G. (1999). *Metonymy in Language and Thought*. Amsterdam: John Benjamins.
7. Telia, V. N. (1988). Frazeologiya: Semantika, pragmatika va til tizimi. *Lingvistika jurnali*, 2(5), 45–58.
8. Ter-Minasova, S. G. (2000). *Til va madaniyat: Madaniyataro kommunikatsiya asoslari*. Moskva: MGU nashriyoti.
9. Nurmuxammedov.Y.Sh. (2024). TURLI TIZIMLI TILLAR FRAZEOLOGIK BIRLIKLARIDA GAVDALANGAN "TAQDIR" KONSEPTINING KONSEPTUAL TAHLILI. *Soʻz sanʼati xalqaro jurnali*, 3, 194 - 199.
10. Nurmuhammedov.Y.Sh. (2023) REPRESENTATION OF THE "FAMILIY" CONCEPT IN PHRASEOLOGICAL UNITS. *International scientific - methodological electronic journal*, 1(48), 43 - 52.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).